

ERLING BJØL: Politikens USA historie. 1: En nations fødsel. 2: Samfund i vækst. 3: Amerika midt i verden. København, Politikens forlag, 1987-1988. 280 sider, 278 sider og 277 sider, desuden litteratur og register 18 sider. Rigt illustreret, pr. bind kr.268.

Erling Bjøls USA historie er det første omfattende forsøg på en dansk USA-historie. Det er en letlæselig, underholdende og velorienteret fremstilling, som imidlertid næppe imødekommer behovet for en moderne populær fremstilling. Tilsammen danner de tre bind en præsentation af USA's historie snarere end en problematiserende introduktion til den amerikanske stormagt.

Værket i sin helhed synes inspireret af det format som den kendes i talrige 600-800 siders fremstillinger der konkurrerer på det amerikanske college-marked. Sammenlignet hermed er Bjøls fremstilling mindre detaljeret, men også mindre præcis, ligesom man savner disse værkers kontakt med den nyeste monografiske litteratur. Der er en egen læservenlig friskhed over Bjøls fremstilling, som undertiden leder til interessante formuleringer. Men det er karakteristisk, at Bjøl har svært ved at følge sine bedste ideer op. I lyset heraf er værkets billedside ved Knud Sandvej bemærkelsesværdig. Der er ikke tale om en almindelig illustration, men om et nyvalg, der visse steder udgør et kvalificeret modspil til teksten. Der er grund til at fremhæve brugen af en række satiriske tegninger, hvis analytiske antydninger adskillige steder løfter tekstens fremstilling. Desuden er illustrationerne placeret med omtanke; se f.eks. sammenstillingen mellem månefærden 1969 og Vietnam Veterans Memorial i Washington (bd.3, s.152) eller supermarkedet (ss.266-267).

I bind 1 behandles kontinentets geografi og forhistorie, Uafhængighedskrigen og ekspansionen i 1800-tallets første halvdel. Bindet slutter med Borgerkrigen. Bind 2 begynder med opbygningen af Unionen og forsætter med afsnit om industrialisering, populisme, progressivisme, 1. Verdenskrig, tyverne og New Deal. Bindet slutter med angrebet på Pearl Harbor. Bind 3 tager udgangspunkt i 2. Verdenskrig og har afsnit om den Kolde Krig, halvtredsernes »solskinsår«, tressernes »stormfulde tider«, halvfjerdsernes usikkerhed og »Reagan reaktionen«. Hvert bind er klart disponeret. Det første bind er orienteret mod national magt, det andet drejer sig om USA's opbygning af industriel magt og det tredje om international magt. Disse temaer afspejler former for kontinuitet og brud, som dog hverken diskuteres eller udarbejdes nøjere.

Bjøls periodisering ved hjælp af Uafhængighedskrigen, Borgerkrigen og 2. Verdenskrig er afgørende for fortællingens struktur. Nogle krige,

som Uafhængighedskrigen og 2. Verdenskrig danner indledning til en epoke. Men når en krig opfattes som meningsløs, »omsonst og tilfældig«, som Bjøl siger om Borgerkrigen (II, s. 7), sættes den til sidst i et bind som afslutning på et tidsafsnit. I sidste tilfælde følger Bjøl den nationalistiske konvention i amerikansk historieskrivning, som forudsætter at Borgerkrigen afslutter tilblivelsen af den amerikanske nation. Derved kommer Borgerkrigen til at uddrive slaveriets ånd (men ikke nødvendigvis dens praksis, som det understreges ss. 60-62), på samme måde vi selv betinger os, at man vælger fascismens uddrivelse snarere end f.eks. koordinationen af europæisk industri 1941-43 som begyndelsen til vore dages indre Europa-marked.

Behandlingen af Uafhængighedskrigen og forfatningen hører til værkets mest skuffende afsnit. I et værk, hvis lancering planlægges at markere 200-året for den amerikanske forfatning er det utilfredsstillende, at behandlingen af forfatningens tilblivelse og principper tildeles godt en halv side (134), som består af flade, leksikalsk inspirerede hovedpunkter. Gennemgangen er uden kontakt med debatten om forfatningens forudsætninger og karakter, nok den væsentligste diskussion i amerikansk historievidenskab i de sidste 10-15 år. Til erstatning fremføres en nationalistisk genfortælling, som siden afslutningen af forrige århundrede har vist, at den nemmeste måde at utydeliggøre demokratiske forestillinger fra republikkens fødsel er at lade General Washingtons figur overskygge både uafhængighed og forfatning.

Hvis bd. 1 personbæres af Washington og Lincoln, er det J. P. Morgan og Franklin D. Roosevelt som bærer bind 2. Bindet er det mest helstøbte i værket, også selv om fremstillingen er uden fundering i de sidste tyve års litteratur om amerikansk socialhistorie. Bjøl har udmærket forsøgt at udnytte Daniel Boorstins originale bidrag til amerikansk historieskrivning, der kan beskrives som et forsøg på at se den amerikanske historie som »forbrugskulturens« udvikling. Bjøls fremstilling følger dog aldrig Boorstins drejning bort fra den institutionelle politik, men fastholder en handlingsgang bygget op omkring politiske personligheder.

Bind 3, som går fra Roosevelt til Reagan, begynder med 2. Verdenskrig, snarere end med den Kolde Krig. Derved markeres et interessant brud med konventionen i USA, som stadig hylder forestillingen om at det amerikanske verdensengagement blev påtvunget USA efter 1945. I modsætning hertil angiver Bjøls opdeling det udenrigspolitiske primat, som i den sidste menneskealder har gjort globale interesser til en central del af regeringsformen i USA. Desværre er hensigten ikke at problematisere epokens udenrigspolitik, men at fejre udviklingen.

Der er hermetisk lukket af for sammenhængen mellem uden- og

indenrigspolitik, samtidig med at udenrigspolitik i det væsentlige reduceres til topmødepolitik, hvor konflikter og détente mellem USA og USSR lægger forståelsesrammen. Bindets udmærkede titel – »USA midt i verden«, vel en omskrivning af det kinesiske »Riget i midten« – er derfor ikke gjort frugtbar. Bd. 3 afsluttes med en forudsigelse om at det 21. århundrede vil blive endnu »et amerikansk århundrede«, en kliché i stærk modstrid med de foregående sideres pessimistiske vurdering af amerikansk kultur, økonomi og politik i 1980'erne. Bjøl ønsker tydeligvis at ende *upbeat*, for at skabe sammenhæng fra 1. afsnit om »Demokratiets arsenal« til bindets afsluttende afsnit, der kaldes »Ublodig verdenserobring« og handler om den amerikanske eksport af management, teknologi og produkter som Anders And, teenage-kultur og Coca-Cola. Men herved underskærer Bjøl sin problematisering af Reagan-tidens tendenser.

Resultatet er en indskrænkning af forståelsen af amerikansk udenrigspolitik, hvad enten den ses fra USA eller med omverdens øjne. Det bliver umuligt at se, hvorledes USA (og verden) har forandret sig siden 1941, hvor USA over hele Vesteuropa og andre steder stod som symbol på fred, folkestyre og genopbygning. Bjøls fremstilling lukker systematisk øjnene for, at almindelige mennesker mange steder i verden i vore dage forbinder USA med frygt, enten på grund af amerikanske trusler om militær intervention eller på grund af amerikansk støtte til regimer der hviler på systematisk undertrykkelse. Bjøls fremstilling kunne ikke drømme om at spørge, hvorledes denne kendsgerning præger amerikansk identitet og folkestyre.

Bindende er velskrevne. Deri ligger ikke alene, at de flyder let og elegant, og at de lader sig læse uden større eftertanke, men også at forfatteren demonstrerer sit talent for fængende beskrivelse af tingene og begivenheder, som de tager sig ud ved første øjekast, dvs. som de ofte vil (gen)kendes fra fjernsynets udlægning. Desuden demonstrerer Bjøl sin omfattende viden ved at kæde detaljer af dansk interesse ind i sin gennemgang. Det giver undertiden fremstillingen et præg af lokal kolorit, som nok undervurderer den seriøse interesse der i disse år retter sig mod USA. Referencer til Henrik Cavlings tur til USA omkring 1900 bruges ikke til noget som helst (bind 2, side 64-65, 91). At William Jennings Bryans datter blev gift med en dansk garderofficer (bind 2, side 251) forekommer ligegyldigt.

Hvilken læser forudsættes af Bjøls USA-historie? Hvorledes disponeres læseren af Bjøls fremstilling? Bjøl præsenterer en amerikansk historie, hvis bærende antagelse er at se USA som et administreret supermarked.

Det følger heraf, at politik antager den form som kan rummes i markedsforståelsen af samfundet: politik er en byttehandel mellem samfundets stærkere interessegrupper, hvad enten de sidder i Kongressen eller udenfor. Amerikansk historie bliver på denne baggrund en serie »new deals« – en serie arrangementer som i bedste fald udarbejdes med det resultat, at befolkningen tilpasses til effektive og konkurrencedygtige produktionsformer.

Resultatet er et USA-billede, som er let genkendeligt. Men det indebærer også tab af forståelse for andre sider af USA, navnlig for den form for politik som ikke umiddelbart retter sig mod økonomiske fordele, og som derfor er mere utilgængelig for byttehandler. På markedssamfundets præmisser bliver Borgerkrigen »omsonst og tilfældig«. I det tyvende århundrede bliver enhver folkelig modvilje mod den politiske økonomi uforståelig, hvad enten det drejer sig om borgerrets- eller kvindebevægelse, musikalsk protest, religiøse fundamentalister, miljø-populister, fredsdemonstranter. Politiske holdninger, som ikke er umiddelbart til fals for forbrugsprodukter, må udelades eller nedskrives som fanatisme eller som udslag af forbrugersamfundets forkælelse. Eftersom de sidste tyve år har demonstreret mangelen på en indenrigspolitisk opposition med institutionelt rod fæste, er denne afskrivning en forholdsvis taknemmelig manøvre.

Bjøl halvt fornemmer, at der er en betydelig uformuleret opposition til det fungerende amerikanske »system« – f.eks. gemt i forkastelse af traditionel arbejdsmoral, men måske også gemt i valget af Reagan som anti-præsident eller politisk »entertainer« på bekostning af forfatningens institutioner. Det antydes, at systemets magt er udbygget – ikke i en periode med succes – men i en periode præget af næsten rutinemæssige forfatningskrænkelser, af kaos i Kongressen, småkrige, korrupsion og økonomisk panik i toppen af samfundspyramiden – såvel som stadig mere udtalt magtesløshed i bredere befolkningslag. For en »realist« som Bjøl er det særlig generende, at den politiske og økonomiske svækkelse har udviklet sig sideløbende med det regerende systems stigende monopol på meningsdannelse gennem institutionelle kanaler.

Bjøl er urolig ved disse tegn. Men i stedet for at nuancere sin egen (og læserens) bekymring, vælger han at falde til føje. Læseren dysses ned med, at Watergateskandalens årsag var at finde i Nixons personlige karakter, ikke i karakteren af det magtsystem som var bygget op om præsidenten. Det er også trygt at vide, at Reagantidens politiske og økonomiske illusioner beror på præsidentens personlige TV-charme. Den eneste sætning om Iran/Contra-skandalen findes i illustrationen side 250. Energikrisen viste sig at være forbigående, og kursfaldet på Wall Street i

oktober 1987 blev standset i tide (side 251-53). Og til sidst citeres James Restons idé om, at dengang briterne havde »ansvaret« for den globale politik, gik det heller ikke for godt. Sammenligningen med det britiske imperium er en sigende hilsen til forfatningens 200-års jubilæum. Det forudsættes, at læseren (allerede) har glemt, at USA blev skabt – ikke i imperiets billede – men i kraft af folkelig mistillid til imperiets magtformer.

Resultatet er ikke alene et saneret verdensbillede med USA i centrum, men en rengjort USA-historie, som er egnet til at berolige dem, der ser med alvor på supermagtens udvikling og folkestyrets svækkelse i den sidste menneskealder. Det er også en USA-historie, som opdrager sin læser til at acceptere supermarkedets form for politik som den eneste tænkelige.

Niels Thorsen

JØRGEN ELKLIT: Fra åben til hemmelig afstemning. Aspekter af et partisystems udvikling. Århus. Politica, 1988. 464 s.

Jørgen Elklits doktorafhandling omfatter en række studier i vælgeradfærden i forrige århundrede, med hovedvægten på Fredericia i perioden 1890-1903. Bogen er særdeles omfattende og har en lidt uoverskuelig disposition, hvilket beror på, at den i virkeligheden omfatter en række selvstændige undersøgelser af beslægtede emner. Her skal tre væsentlige analyser behandles: en undersøgelse af grundlaget for partisystemets udvikling (kap.6), en undersøgelse af vælgeradfærden i Fredericia (kap.8), og en undersøgelse af virkningerne af ændringer i valgmanen (kap.9). De øvrige kapitler præsenterer en række forudsætninger.

Værket indledes med tre, overvejende beskrivende kapitler om sider af dansk politik i forrige århundrede. Det første er en fortrinlig indføring til partisystemets udvikling indtil 1920. Det næste beskæftiger sig med valgsystemet i forrige århundrede. Det er en omfattende og udførlig redegørelse ikke blot for valglovgivningen, men også for hvordan valgmanen, flertalsvalg i enkeltmandskredse med offentlig afstemning, fungerer i praksis. Endelig beskriver et afsnit om samfundets stratifikationssystem den sociale struktur og udviklingen i denne. På grundlag af disse tre beskrivelser stiller Elklit så i kap.6 det teoretisk væsentlige spørgsmål: Var der en overensstemmelse mellem de tre systemer? Afhandlingens centrale kausalhypotese er, at samfundets grundlæggende konfliktstruk-